

Lokalhistorisk Årsskrift

FOR GAUERSLUND, GÅRSLEV, SKÆRUP OG SMIDSTRUP SOGNE

Årgang 2 - 2011

Børkop lokalhistoriske Arkiv udgiver hermed sit andet Lokalhistoriske Årsskrift. Arkivets dækningsområde er de fire sogne: Gauerslund, Gårslev, Skærup og Smidstrup. Disse sogne udgjorde 1970-2006 Børkop Kommune.

Arkivets formål er at indsamle, registrere og opbevare arkivalier fra privatpersoner, foreninger og virksomheder. Formidlingen af de historier, som gemmer sig i arkivalierne, foregår på forskellige vis, f.eks. gennem udgivelser af bøger og hæfter, ved foredrag og på vores hjemmeside

www.borkophistorie.dk

- her kan man finde fortællinger, billeder, lydclip og film fra lokalområdet.

Børkop lokalhistoriske Arkiv ligger i forbindelse med kulturhuset Aagaarden. Arkivet er åbent for besøgende hver tirsdag i tidsrummet 14-17, Elbækvej 4, Børkop

Den 20. august 2011 åbnede Arkivet et udstillingslokale på Børkop Biobliotek.

Årsskriftet er udgivet af Børkop lokalhistoriske Arkiv

www.borkophistorie.dk / Telefon 75 86 60 27

Børkop Realskole

Motto:
*Oplysning være
skal vor lyst.*

Af Hans Brandt

I 1903 vedtog Rigsdagen en ny skolelov, som fik afgørende betydning for oprettelse af private realskoler især i land-distrikterne. Tidligere havde der været et hul i undervisningsforløbet mellem den syvårige folkeskole, som børnene forlod som 13-14-årige og gymnasierne, hvor eleverne gerne startede som 15-16 årige. Ønskede man en videregående uddannelse, var det altså nødvendigt at søge undervisning i de to år og på en eller anden måde kvalificere sig til optagelse i gymnasieskolen, hvor det var en forudsætning, at ansøgerne på mange områder havde skaffet sig kundskaber langt ud over, hvad folkeskolen kunne tilbyde.

Bedre skolegang for landsbybørn

I købstæderne var der som regel flere private skoler, der kunne tilbyde denne undervisning, men den var naturligvis ikke gratis, og for elever, der kom fra de omliggende landsbyer, kunne det være både dyrt og besværligt hver dag at skulle rejse frem og tilbage mellem hjemmet og skolen i byen.

I praksis betød det, at alt for få landsbybørn fik en længerevarende uddannelse. En masse gode evner blev med andre ord ikke udnyttet. Det var bl.a. det forhold, den nye lov skulle råde bod på.

Samtidig betød udviklingen i erhvervs-livet og samfundet som helhed, at behovet for bedre kundskaber ikke mindst i fremmedsprog og matematik og fysik var stærkt stigende.

Det nye var, at elever med lyst og evner efter femte klasse kunne gå over i en fireårig mellemskole og forlade den med mellemskoleeksamen. Derfra kunne de så fortsætte direkte til det treårige gymnasium og slutte med at tage studentereksamen. En anden mulighed var at fortsætte i realklassen efter fjerde mellem og året efter gå ud med real-eksamen, en mulighed langt de fleste benyttede sig af, da det hurtigt blev en eksamen, der krævedes ved ansættelse til mange stillinger inden for etaterne, banker og sparekasser, offentlige kontorer og mange private firmaer. Mellem-skoleeksamen fik derimod aldrig nogen større betydning som andet end springbræt til videre uddannelse.

Børkop Realskole

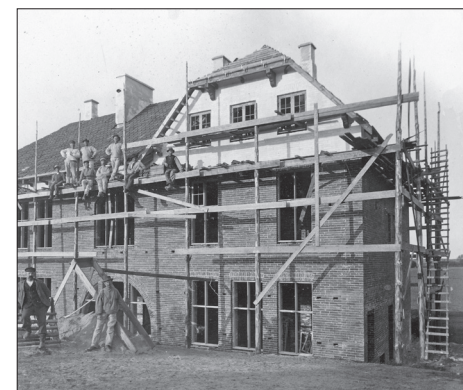
Landkommunerne med små skoler i de enkelte landsbyer fik ikke denne mulighed, her måtte et privat initiativ til. Det naturlige sted at placere de nye private realskoler blev i de hurtigt voksende stationsbyer, hvor der var et stigende behov for folk med bedre uddannelse. Stationsbyerne lå gerne i nogen afstand

fra købstæderne, og det var nemt at komme dertil med banen eller bare fra de omgivende landsbyer. Her på egen blev Børkop derfor det helt naturlige valg, beliggende midt imellem de to købstæder. En kreds af interesserede borgere i selve Børkop og de nærliggende landsbyer besluttede at oprette en realskole. Blandt initiativtagerne var proprietær Carøe på Nebbegård, købmand Clausen i Børkop, lægerne Lichtenberg og Fries, foruden skolens første bestyrelse, der bestod af trafikassistent N. J. Nielsen fra Børkop, proprietær H. Elkjær, Velling, gårdejer Th. Kring, Børkop, inspektør J.C. Schou, Brejning, gårdejer M. Sørensen, Velling, gårdejer Th. Thomsen, Skærup og pastor H. Traustedt, Gauerlund.

Der blev handlet hurtigt, for allerede 1. september 1904 stod Børkop Realskole klar til indvielse. Hele herligheden havde kostet 26.000 kr, men så omfattede den også hele seks klasseværelser, en gymnastiksal, en pæn lejlighed til bestyreren og 4 ganske vist meget små lejligheder til de ansatte lærerkræfter.

Både det nationale og det religiøse spillede i starten en stor rolle. Det var ingen tilfældighed, at de to første bestyrere, Chr. Fledelius og H. Fr. Götzsche begge var teologer.

Skolen var fra starten ejet af forældre-kredsen, der udpegede en bestyrelse, men cand. phil. H.N.E. Dam, der blev ansat i 1913, købte i 1919 skolen. Bestyrelsen blev nu erstattet af et forældreråd på 9 medlemmer, som havde til opgave at danne bindeled mellem skole

Realskolen under opførelse maj 1904. Allerede 1. september samme år var den klar til indvielse

og hjem. Resten af dens levetid var det altid bestyreren, der ejede den, indtil den i 1960 blev overtaget af Gauerlund kommune.

Betalingskole

Børkop Realskole var en privat institution, og det var derfor eleverne, eller rettere sagt deres forældre, der måtte betale for undervisningen.

I 1919 var skolen delt op i 2 forskoleklasser og 4 realklasser. Skolen havde fået eksamensret i 1908. Det betød, at eleverne ved afslutningen af den 4. realklasse kunne forlade skolen med »Almindelig Forberedelseseksamen«, i daglig tale kaldet »Præliminæreksamen«.

De yngste elever betalte 8 kr. månedligt i skolepenge. Derefter blev det dydere år for år, så de ældste måtte ryste op med ikke mindre end 18 kr. Dertil kom, at der årligt skulle betales 8 kr. i brændselspenge med halvdelen i oktober og resten i november. Ved indstilling til ek-

samen skulle der desuden betales hele 25 kr. I skoleåret 1918-19 ydede staten et tilskud på 2264 kr, amtet gav 500 kr. og kommunen 588 kr. Størstedelen af disse tilskud var øremærket til at give hel eller delvis friplads til en betydelig del af eleverne, der langt fra alle kom fra velstående hjem. Det blev desuden muligt at opnå en betydelig søskenderabat, der var stigende i takt med antallet af elever fra samme hjem.

Tallene fra 1919 kendes ikke, men i 1928, da skolens elevtal lå på lidt over 60, blev der råd til 23 fripladser, der dog var fordelt på flere elever, da mange kun fik delvis friplads.

På det tidspunkt var skolen delt op i 5 klasser: 1., 2. og 3. mellem (ikke at forveksle med købstadskolernes mellem-skoleklasser) og I. og II. real.

Efter 3. mellem havde eleverne nået konfirmationsalderen og var ikke længere undervisningspligtige. En del forlod her skolen, mens resten fortsatte i realklasserne og afsluttede skolegangen med præliminæreksamen, hvor man blev eksamineret i de to års pensum.

Desuden var der stadig en underskole med elever, der var mellem 8 og 10 år ved optagelsen.

Betalingen var kun steget ganske få kroner i de mellemliggende år. Det var en tid med stabile priser. En væsentlig rolle spillede det naturligvis også, at tilskuddet fra det offentlige med årene blev sat ganske betydeligt i vejret.

Bøger og andet undervisningsmateriale måtte man selv betale, men det var muligt at leje de fleste bøger på skolen

til en pris af 4 kr. årligt for elever i underskolen og 12 kr. for alle øvrige årgange. Stilehæfter, blyanter, og hvad der ellers var brug for, kunne købes i skolens egen boghandel.

Fagene, der i 1919 blev undervist i, lignede meget, hvad de fleste kender fra deres egen skoletid: Religion, dansk, engelsk, tysk, historie, geografi, naturhistorie, fysik, regning, matematik, skrivning, tegning, sang, gymnastik og håndarbejde. Dertil kom i 1931 sløjd for drengene, da man købte et gammelt bindingsværkshus tæt ved skolen og her indrettede et lokale til faget.

Fransk efter skoletid

I realklasserne blev det muligt at vælge fransk som tillægsfag, men det var en helt privat ordning. Timerne lå uden for almindelig skoletid, og man betalte læreren direkte, i midten af 1930'erne

Eksamensholdet 1916.

Stående fra venstre: Albert Skov, senere stationsforstander i Århus, Hans Christoffersen (Stoffer), bestyrer for E. Rasmussen og kendt modstandsmænd, Poul Nielsen, maskinmester ved ØK, Aksel Vestergård, død i Californien. Siddende: Johannes Henriksen, overlærer i Korsør, Ingvar Karstensen, dyrlæge, Chr. Petersen, Skovfoged

med 25 øre pr. time.

I samme periode var det åbenbart en betydelig økonomisk belastning for nogle familier at lade børnene gå på realskolen. Der er ikke så få eksempler på, at skolen måtte udsende rykkerbreve til forældrene, og i en del tilfælde måtte der gives henstand, eller man fik lavet en afdragsordning. En enkelt valgte at betale hele det skyldige beløb på én gang ved at udstede en veksle, og i ét tilfælde, hvor der var uenighed om beløbets størrelse, endte en sag for retten. Desuden er der enkelte eksempler på, at ansøgere blev nødt til at sige nej til optagelse, fordi det viste sig umuligt at opnå hel eller delvis friplads.

Få elever i starten

Skolens elevtal var i begyndelsen ikke imponerende. Man startede med 47 elever, men tallet steg støt, og i 1922 var man oppe på 88 elever. Der kom derefter en nedgangsperiode, hvor elevtallet på det nærmeste blev halveret. Det skyldtes sikkert, at skolen ved Dams afgang havde flere skiftende bestyrere i nogle år, indtil J. K. Petersen i 1926 købte skolen og skabte stabile forhold.

Herefter gik det støt fremad, så der ved hans død 12 år senere var 110 elever, og det var ikke toppen, man nåede helt op på 155, til trods for at underskolen i løbet af 1939 var blevet afviklet. Det var i 1955, få år før en ny skolelev tog livet af de fleste private realskoler.

Hvor kom så alle de elever fra? Langt de fleste var fra lokalområdet. Af de 110 elever, der besøgte skolen i 1939, kom

de 68 fra Gauerslund kommune, og den senere Børkop kommune lagde bopæl til 92. Nogle stykker kom fra Pjedsted, og de to, der boede længst væk, var fra henholdsvis Middelfart og Gedved. Børkop by var naturligvis storleverandør med Brejning på en lige så klar andenplads. Det store flertal af eleverne havde altså ikke længere skolevej, end det var muligt at klare den til fods eller på cykel. En del benyttede toget, og skolens årsskrift indeholdt derfor en oversigt over de togtider, der kunne benyttes til og fra skole. Endelig var der enkelte, der i de første år efter oprettelsen kom ridende til skole. En gammel elev fortæller, at der kunne opstå problemer, fordi hestene ofte kom op at toppes og lavede en farlig larm, når foderet var sluppet op, hvis de var blevet bundet for tæt på hinanden. Senere i 1931, da biler var blevet mere almindelige, forsøgte en kreds af forældre fra Smidstrup sogn på skolens initiativ at etablere fælles bilkørsel for elever fra området. Det fremgår ikke af papirerne, om det lykkedes. Skolen tilbød også logi til elever med lang skolevej i de værste vinterperioder, i det omfang det var muligt at skaffe værelser.

Østjyllands Kostskole

Børkop Realskole kaldte sig selv »Østjyllands Kostskole«, for den modtog nemlig også kostelever fra fjernere egne i et begrænset antal. De måtte bo på skolen og var dermed under opsyn også uden for skoletiden. I 1919 var prisen for kost, bolig, lys og brændsel 75 kr pr. måned. Sengetøj og personlige for-

nødenheder måtte eleverne selv medbringe. Man spiste i fællesskab. Skolen stillede bestik og porcelæn til rådighed, men elever, der ønskede at spise med sølv, måtte selv medbringe ske og gaffel. Prisen var i 1942 steget til 1.200 kr. årligt, der blev opkrævet i 10 rater.

Nogle år i 1930'erne var der bl.a. et par drenge fra Endelave. Deres far, førstelæreren på øen, førte en omfattende korrespondance med J. K. Petersen, og det fremgår tydeligt, at man i Børkop tog sig meget af de elever, man var blevet betroet. I et tilfælde brækkede en af drengene kravebenet under en fodboldkamp, og på et tidspunkt var begge drengene og flere andre elever ramt af en smitsom sygdom. I begge situationer blev forældrene hele tiden holdt underrettet om, hvordan det stod til, og det var ikke noget enestående tilfælde. Forældrene følte helt åbenbart, at deres børn her var i gode hænder.

Enkelte af kosteleverne var unge mennesker, der efter at have forladt skolen senere fandt ud af at have brug for en videregående uddannelse. I stedet for at tage eksamen på et kursus valgte de at følge undervisningen på Børkop Realskole og afslutte med at tage præliminæreksamen. Det krævede dog, at de fulgte undervisningen i to skoleår. Disse elever kunne være op til 24 år, og de havde mulighed for privat indkvartering i byen.

384 fik præliminæreksamen

I årene fra 1908-1942 bestod i alt 384 elever præliminæreksamen. Det vil

sige, at der gennemsnitlig blev dimitteret 11-12 elever årligt, men der var store udsving. Et enkelt år var der kun 4 dimittender, et andet 21. Det var heller ikke alle elever, der der gik op til eksamen. I papirerne er der mange eksempler på, at bestyreren har kontaktet forældre og frarådet dem at lade deres søn eller datter gå op til prøven. Rådet blev ikke altid fulgt, så det skete, at en elev dumpede og måtte gå om eller forlade skolen uden eksamen, men det var undtagelsen. I de sidste år af skolens levetid var elevholdene væsentligt større, så der oftest måtte oprettes parallelklasser.

Lærerkorpset

Lærerkorpset bestod det meste af tiden af 6 lærere og lærerinder, i perioder med mange elever kunne der dog være flere. De første bestyrere var som nævnt begge teologer, og både Dam og J. K. Petersen havde en universitetsgrad, men ellers var en almindelig lærereksamen den typiske uddannelse for for skolens undervisere. Skolen stillede lejligheder til rådighed, men de var små og kun beregnet til ugifte. Det samme gjaldt lønningerne. En mandlig lærer kunne ved skolens start tjene 50-67 kr. om måneden, lidt afhængig af tjenestealderen, en lærerinde måtte nøjes med en startløn på 42 kr. Begrundelsen på forskellen var, at lærerinderne kunne nøjes med mindre, fordi de selv kunne lave mad. At mandlige lærere eventuelt kunne være begavet med de samme evner, så man på den tid - sikkert med god grund - helt bort fra.

Dansk og regning og matematik var naturligvis grundlæggende fag og havde derfor et meget højt timetal hele skoleforløbet igennem, men også fremmedsprogene engelsk og tysk var vigtige fag, som en seminarieuddannet lærer på den tid ikke uden videre kunne bestride. Enten måtte der ekstra uddannelse til, eller også måtte der ansættes lærere, der havde de nødvendig kvalifikationer.

Som regel var derfor mindst én af de ansatte cand.mag. i engelsk og tysk, og senere planteskoleejer Vagn Andersen fortæller, at J. K. Petersen næsten hver sommerferie tog til Oxford for at forbedre sine engelskkundskaber, og også andre tog på kursus for at dygtiggøre sig i ét eller flere fag. Samme J. K. Petersen udarbejdede selv lærebøger i både engelsk og tysk og brugte sine elever som »forsøgskaniner«, efterhånden som de enkelte afsnit blev færdiggjort.

I 1933 blev han udnævnt til »Faglig Medhjælper ved Undervisningsinspektøren« i dansk og tysk, en stilling han bevarede til sin død. Det betød, at hans kone, Astrid Kappel Petersen, blev fungerende leder i de perioder, hvor hendes mand rejste land og rige rundt og besøgte andre realskoler. En del timer måtte læses af vikarer. Bl.a. fungerede sognepræsten som religionslærer.

Ny sløjdsal

I 1937 blev der foretaget en omfattende udbygning og modernisering af Børkop Realskole. Det gamle hus, der rummede sløjdlokalet, blev revet ned, og i stedet blev der bygget en ekstra etage på gymnastiksalen, hvor der her blev indrettet en mere moderne sløjdsal. Samtidig blev der indlagt vand i bygningen, så det blev muligt at tage brusebad efter gymnastiktimerne, dog var der kun

Skolen efter udbygningen i 1937. Den nye sløjdsal ses øverst i bygningen til højre i billede

varmt vand i rørene om vinteren, men skal man tro årsskriftet, tog det store flertal af eleverne alligevel bad, også om sommeren, hvilket de kraftigt blev opfordret til. Hvordan det lød, når der blev åbnet for de kolde vandhaner, melder historien ikke noget om. Samtidig blev der indrettet et særligt lokale til naturfagene og klasselokaler i nogle af de tidligere lærerlejligheder. Lønningerne var nu også steget så meget i mellem-tiden, at lærerne kunne få råd til selv at skaffe sig en bolig i byen. Desværre fik J. K. Petersen ikke selv megen glæde af de mange forbedringer, da han døde året efter, og hans kone måtte føre sko-

len videre.

Der blev stillet krav

Børkop Realskole var en skole, hvor der blev stillet krav til eleverne. Der blev indført karakterer i en protokol for hver enkelt elev hver eneste uge, og man brugte hele skalaen fra ug ned til mdl+. Her var ikke tale om nogen »ug-fabrik«, noget en del realskoler blev beskyldt for at være, og vist ikke altid med urette. Ved eksamen blev der hvert år udsendt beskikkede censorer i nogle af fagene, og de afleverede bagefter en indberetning til undervisningsinspektøren. Vi har en censorindberetning fra 1938 i fa-

get dansk ved Børkop Realskole i værket »Realskolen gennem 200 år«. Den ser således ud:

I Mundtlig Dansk

Elevernes standpunkt:

gennemgående fremragende.

Lærerens eksamination:

god og grundig.

Bedømmelse: *så godt som faldende sammen med censorer.*

I Stil: *Den overvejende del af besvarelsenerne var indholdsmæssigt og sprogligt gode, stavningen gennemgående god, tegnsætning nærmest upåklagelig. Ordenen var fremragende.*

Der findes andre eksempler fra andre skoler i ovennævnte værk, og der har man på ingen måde lagt fingrene imellem, når der var noget at kritisere, så der er vist ingen grund til at betvivle, at Børkop Realskole i den tid, hvor J. K. Petersen og senere hans kone, Astrid Kappel Petersen, stod for styret, havde et godt navn hos myndighederne og var meget velanskrevet i befolkningen. Man var stolt af at have gået i skole her.

Ny skolelov

Intet varer evigt. I 1958 fik vi en ny skolelov, der gjorde det muligt at oprette treårige realafdelinger efter syvende klasse ved de større af de nye central-skoler i landkommunerne. Lokalt blev det i Smidstrup og Gauerslund. Dermed var der ikke længere behov for de private realskoler, og i 1960 solgte fru Kappel Petersen skolen til Gauerslund

Leif Skov

kommune. Den sidste årgang elever forlod skolen med real-eksamen i 1963. Året efter dimitteredes et opsamlingshold på kun fem, heriblandt Leif Skov, der senere blev borgmester først i Børkop og derefter i Vejle kommune. Realskolen var nu un-

derlagt Gauerslund skole med Gunner Egelund som skoleinspektør, men den lagde stadig lokaler til realklasserne, som fra nu af gik ud med almindelig re-aleksamen.

Den meget respekterede og dygtige matematik- og fysiklærer, Andreas Nielsen, der havde en stor del af æren for skolens gode renommé, ønskede ikke at være kommunalt ansat og forlod derfor skolen til fordel for en stilling som bestyrer ved »Brenderup og Omegns Realskole« på Fyn. De øvrige lærere, Svend Wakefield, Poul Dons, fru Engelhardt Jensen, ægteparret Ellen og Axel Grum og også fru Kappel Petersen, fulgte med over i den nye ordning, så for eleverne blev det ikke nogen særlig brat overgang. Der fulgte nu nogle år, hvor nogle elever og især lærerne, hvoraf mange havde timer ved begge skoler, cyklede frem og tilbage mellem Gauerslund og Børkop i mange af fri-kvartererne på grund af pladmangel på Gauerslund skole. Det varede til efteråret 1967, hvor den nye bygning dér omsider stod færdig.

3. Real A 1962. Bagerste rk. fra venstre: Knud Jensen, Jan Dalsgaard Nielsen, Jørgen Blaabjerg, Niels Jørgen Frederiksen, Poul Erik Jensen, Ib Sæderup. Mellemrækken: Jette Eickhardt, Kirsten Clemmensen, Birgit Lomholt Andersen, Grethe Madsen, Bodil Møller, Eva Palm, Ruth Dalsgaard Nielsen, Ulla Haargaard, Lise Jacobsen, Anne Lise Jensen, Bodil Andersen, Helle Nielsen, Birgit M. Petersen, Ellen Poulsen. Lærerne: Elias Møller, Poul Dons, Svend Wakefield, Gunner Egelund, Merete E. Jensen, Astrid Kappel Petersen, Henning Møller, fru Prøsch, Axel Grum, Ellen M. Grum

Realskolens endeligt

Dermed var det endeligt slut med undervisning i den gamle skolebygning i Overgaden. Den blev solgt og fik et lidet glørværdigt efterliv, først som værksted og lager for en glarmester, siden som depot for et asfalt- og tagpapfirma for at ende som en slags lejekaserne med stærkt forsømte udlejningslejligheder. Forfaldet var iøjnefaldende og gjorde nok ondt på mange af de gamle elever, så det endte med, at Børkop kommune købte skolen tilbage og lod den rive ned.

I dag ligger der nye bygninger på grunden, og ved man det ikke, kan det være svært at forestille sig, at her lå i mange år en institution, der har haft uvurderlig betydning for flere generationer af byens og egnens borgere.

Kilder: Protokoller, breve og andre dokumenter og årsskrifter fra Børkop Realskole. Skriftlig beretning fra en tidligere elev, senere planteskoleejer Vagn Andersen. Fotografier, der lige som de anvendte tekster opbevares på Børkop Lokalhistoriske Arkiv.

2. Real A og B 1968.

Forreste rk.: Ellen Madsen, Eva Horstmann, Else Marie Petersen, Tove Isaksen, Gerda Christensen, lærer Ellen Bruhn, lærer Andreas Nielsen, lærer Poul Dons, lærer Merete Engelhardt Jensen, skolebestyrer Astrid Kappel Petersen, lærer Ellen M. Grum, lærer Axel Grum, lærer Svend Wakefield, Hanne Berthelsen, Karen Glanz, Karen Knudsen.

2. rk.: Inga Møller, Ingrid Nielsen, Hjørdis Konning, Else Bjerre Hansen, Hanne Kristiansen, Birgit Albæk, Jette Sørensen, Rita Madsen, Annelise Madsen, Hanne Madsen, Karen Margrethe Isaksen, Bente Møller, Helga Kramer, Jonna Sørensen, Bodil Frederiksen.

3. rk.: Preben Sørensen, Ole Ussing, Gunnar Kjær, Jacob Peter Petersen, Søren Kr. Hansen, Erik Kinch Jensen, Svend Erik Madsen, Bjarne Nielsen, Niels Bøgh, Knud Buhl, Niels Husted, Thomas Juhl, Christian Johansen, Jens Kyed, Arne Nielsen

»Kirken i Brejning ventes paabegyndt næste Aar.«

Af Vigand Rasmussen

Sådan lød en overskrift i Vejle Amts Folkeblad den 21. maj 1952. Optimismen skyldtes, at kirkeminister Carl Hermansen stillede i udsigt, at kirkebyggeriet ville komme på finansloven for 1953 – 54.

På det tidspunkt var der gået 16 år, siden ideen om en kirke i Brejning var dukket op første gang, og der skulle gå yderligere 15 år, inden kirken blev indviet. Det specielle i situationen i Brejning var, at De kellerske Anstalter (DKA) havde behov for kirkelige tjenester både for beboerne og personalet. Dertil kom, at byen Brejning var vokset op til en betragtelig størrelse i forbindelse med Den kellerske Institution.

»Den glade enke« - og begravelse

Pastor Poul Nielsen fortæller i 1967, at man måtte anvende forsamlingsalen til kirkelige handlinger, hvilket ikke altid var heldigt, da salen også blev anvendt til andre formål. En fredag i februar 1936 var operetten »Den glade Enke« på plakaten. Dagen efter skulle der være begravelse i salen, fordi vintervejret umuliggjorde, at begravelsen fandt

sted i sognets kirke i Gauerslund. Og da afdøde var ansat ved anstalten, skulle han begraves på institutionens kirkegård. Så »Den glade Enke« den ene dag og begravelse den næste var for meget. Desuden var kapellet på institutionen ikke stort nok, ligesom kun en sjettedel af de ansatte havde fri om søndagen, så det store flertal var afskåret fra at benytte sognekirken i Gauerslund.

Foranlediget af enken og begravelsen opstod ideen om en ny kirke i Brejning. Sognepræsten i Gauerslund, Adolf Friis, blev taget med til Genner, hvor der lige var indviet en kirke. Turen gav mulighed for mere konkrete tanker om kirkens størrelse, og hvad det ville koste at bygge. Man mente, at den kunne opføres for ca. 60.000 kr.

»Alt står i Guds Faderhånd«

Den 8. oktober 1936 nedsattes en 17 mand stor kirkekomite ved et møde hos skolebestyrer Johan Ludvig Varming, der var kommet til Brejning seks år før. Formand for komiteen blev pastor Friis. Den 27. oktober samme år var der møde i forsamlingshuset, hvor der var

mødt ca. 100 borgere frem. Pastor Friis præsenterede ideen, og fortalte at komiteen havde tænkt sig at lade en liste cirkulere i Brejning for at lodde interessen for en ny kirke. Meget passende sluttede mødet med salmen: »*Alt står i Guds Faderhånd*«

Bidraglisten blev omdelt til alle hjem i Brejning og til alle funktionærer på anstalten. Det blev til 119 bidragydere, som tegnede sig for 12.000 kr. Pengene skulle indbetales i løbet af tre år. Af de 12.000 var de 9.000 kr. tegnet af anstaltens personale og herboende pensionister.

Gratis grund fra DKA

Komiteen besluttede også at ansøge bestyrelsen for DKA om hjælp til projektet. Det kunne evt. ske ved at stille en gratis grund til rådighed, plus evt. at yde et årligt bidrag. Grunden blev stillet til rådighed, og bestyrelsen henvendte sig til de kommuner, hvor alumnerne kom fra, for at få dem til at bevilge et beløb til kirken, da opgaven var for stor en mundfuld til at beboerne i Brejning kunne løse den selv. Der kom adskillige bidrag.

Den 3. februar 1937 bragtes et opråb i avisen fra komiteen med støtte fra biskoppen og stiftsprovsten i Haderslev samt fra formanden for DKA's bestyrelse. Her blev argumenterne for en kirke fremført og sagen belyst.

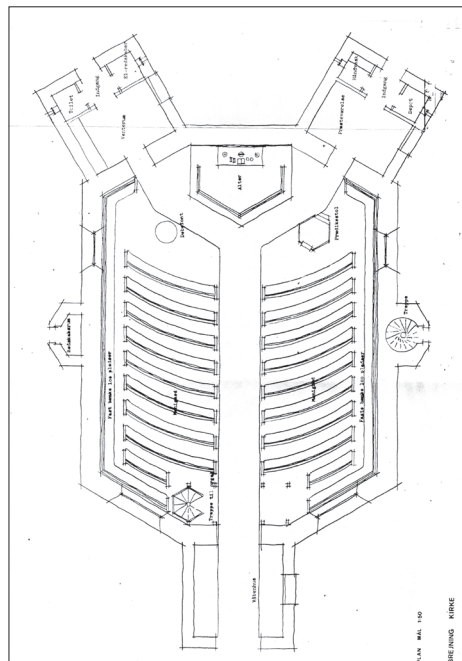
Anstaltkirke ?

Men skulle det være en anstaltkirke eller en kirke for Brejning by, hvortil

anstalten havde adgang? Så man på opbakningen til den lokale indsamling, så havde anstaltens personale tegnet sig for $\frac{3}{4}$ af bidragene. Derfor burde det være en anstaltkirke med adgang for nabobefolkningen. Det ville være en fordel for anstaltens alumner, at der var en kirke, samt »en hel Del Forældre og Slægtninge vilde føle sig beroligede og yderligere faa Tillid til Anstalten, hvis der var knyttet en kirke til den«. Dertil kom, at præsten burde være en anstaltpræst, men det rejste nogle aflønningsproblemer.

Tegninger fra Mogens Koch 1941

I 1941 anbefalede DKA igen kraftigt, at der blev opført en kirke, og den 20. juli

Brejning Kirke . Tegning af grundplan 1941.

samme år afleverede arkitekt Mogens Koch fra København et overslag og skitseforslag til en kirke i Brejning. Men der skete stadig ikke voldsomt meget i sagen. Året efter i maj prøvede pastor Friis sig for i kirkeministeriet, der svarede, at man var enig i at holde liv i sagen, men det var for sent at få den på årets finanslov, »- saa maa vi haabe paa næste Aar«. Desuden var der cementmangel. I 1943 kom et mere detaljeret overslag fra Mogens Koch. Det lød på små 164.000 kr. Efter krigen søgte komiteen igen kirkeministeriet om statstilskud, og i 1946 erklærede Gauerslund Menighedsråd sig rede til at overtage bestyrelsen af kirken, idet man gik ud fra, at DKA var villig til at deltage i driftsudgifterne. Det var DKA ikke. Først i 1951 var der nyt i sagen, hvor kirkekomiteen igen fik støtte fra bestyrelsen i DKA plus en passende grund. I 1952 kom der et nyt overslag fra Koch, men stadig intet skete ud over, at prisen for byggeriet steg og steg.

Status i 1958

Den 7. marts 1958 skrev pastor Poul Nielsen, at DKA har vedtaget at stille en passende grund til rådighed, dog ikke en grund til en kirkegård, da man har en sådan, der også rummer en afdeling for funktionærer. Ønsket om egen præst betragtede Poul Nielsen som passé, ligesom det ikke blev en anstaltkirke med adgang for den lokale menighed.

Samme år gjorde komiteen status. Gauerslund var den 16. største landkommune med 5.274 indbyggere (i

1955), hvoraf 1.644 var alumner. Med en placering i Brejning kunne kirken betjene ca. halvdelen af sognets befolkning. Forsamlingssalen var ikke velegnet til gudstjeneste, da menighedens egenart, i form af intelligensdefekt »*men med det primære hos et Menneske, Følelsen, ofte veludviklet*« var det yderst vigtigt, at denne menighed fik mulighed for at opleve gudstjeneste i et normalt kirkerum, »*der stemmer sindet til højtid, orglets toner, der bærer skønhedsindtryk med sig af anden art*«.

Det blev pointeret, at Den kellerske Anstalt var et sted, hvor alumnerne forblev hele deres liv. »Så meget mere

Rejsegildet den 12. februar 1966

grund er der til at give også kirkens arbejde for fred og harmoni, fordragelighed og glæde, livets sande værdier, så gode vilkår under forsorgens rammer som muligt«.

Den 19. juni 1958 anmodede komiteen anstalten om at få 1 tdr. land stillet til rådighed, hvilket fik DKA til at ansøge socialministeriet om at få lov til at skænke grunden til kirken. Samtidig ansøgte komiteen kirkeminister Bodil Koch om et tilskud på 100.000 kr. til opførelse af en ny kirke, hvilket man fik ok til, dog kunne det ikke nås i finansåret 1959/60. Det var komiteen ikke vældig glad for, da ministeriet gang på gang havde afslået ansøgningen, og man opfordrede til, at man »gaaer til værket maalbevidst og beslutsomt ved forhandling med socialministeriet og bevillingsmyndighederne for at faa Kirkeministeriets ældste kirkebygningsopgave ført til en snarlig beslutning.«

Det fik dog ikke ministeriet til at sætte turbo på, men man ville være opmærksom på sagen, når den kommende finanslov (1960/61) skulle behandles.

Øverst på ministeriets liste i 1959

I foråret 1959 var Poul Nielsen optimistisk, for nu stod Brejning Kirke øverst på ministeriets liste. Komiteen udsendte 50.000 mærkater med to motiver af kirken, dels for at skaffe flere penge, dels for at give et indtryk af kirken. Man prøvede også at få Bodil Koch til at besøge stedet, hvor kirken skal ligge, men ministeren ville hellere vente »til kirkens opførelse måtte blive mere aktuel«.

Brejning Kirke kort efter indvielsen

Så havde man mere held med at få en snak med områdets folketingsmand, Victor Gram, der blev beværtet med en øl og en cigar til henholdsvis 1,70 kr. og 1,05 kr.

Endelig i oktober 1959 gik Kirkeministeriet ind på at give 95.000 kr. med 30.000 på 1959/60 finansloven og resten på den følgende. Samtidig ønskede ministeriet et mere detaljeret forslag til projektet. Det kunne Mogens Koch klare på 6 - 9 måneder, hvilket rystede komiteen dybt. Man udtalte, at »Kirkekomiteen er ikke rolig, før den har vished for, at der arbejdes energisk og udholdende på kirkens snarlige opførelse«. Arkitekten søgte at berolige med, at »Vi arbejder ihærdigt for at fremme sagen«.

1960-1964 - en turbulent periode

I februar 1960 kom der endelig gang i sagen. Detailprojektet var ved at være på plads, byggeriet kom på tillægsbevillingsloven med 30.000 kr., men så dukkede kontorchef i Kirkeministeriet,

frøken Sigersted, op med en udtalelse om, at dersom byggesummen kom over 321.000 kr., »vil den (altså kirken - VR) ikke blive opført«, ligesom der var risiko for at blive ramt af byggestop.

Den 22. marts afholdtes en indbudt licitation over håndværksentrepriserne. Det skete på Missionshotellet i Børkop. Hvis man tog de billigste tilbud, ville håndværkerudgifterne beløbe sig til 275.283 kr. Komiteen anmodede om de første 30.000 kr., hvilke blev bevilget den 12. juli. Fjorten dage før havde kgl. Bygningsinspektør C.F. Møller godkendt projektet efter at have besøgt stedet. Men så gik sagen i stå på grund af den politiske helhedsløsning.

I 1962 forsøgte Poul Nielsen at overtale frk. Sigersted til at komme i gang. Byggeknoten for 1961/62 var overskredet, så man håbede på det nye finansår, men selv om man kom i gang i efteråret 1962, kunne det knibe med at blive færdig, »inden biskop Frode Beyer falder for aldersgrænsen«. Nielsen føjede til, at det også ville være godt med en indvielse, mens pastor Friis endnu var i live. Han var på det tidspunkt lige fyldt 75. Friis holdt dog skansen til 1970, så kirken blev indviet i tide.

Først da man nåede december 1964 meddelte Kirkeministeriet, at man var villig til at anbefale en igangsætningstiladelse til byggeriet. Nu var prisen steget til ca. 547.000 kr. hvor kirkekomiteen havde 207.000 kr., Kirkeministeriet ydede 160.000 kr. og Socialministeriet 120.000 kr., mens menighedsrådet lånte 60.000 kr.

Det første spadestik i 1965

Endelig kunne pastor Nielsen foretage det første spadestik den 8. juli 1965. Den 22. august samme år var der indmuring af grundstenene kl. 14. De fire grundsten, der stammede fra Gauerlund Kirke, blev indmuret af biskop Th. V. Kragh, forsorgschef N. E. Bank-Mikkelsen, pastor Friis og pastor Nielsen. Højtideligheden nåede lige at blive overstået, inden regnen satte ind.

Grundstensdokumentet med teksten prentet på skind blev lagt i en blyrulle, der blev lagt ind i muren. Derefter var der kaffe i DKA's forsamlingsaal.

Den 12. februar 1966 var der rejsegilde i et elendigt og iskoldt vejr. Da var det 30 år siden, at arbejdet for kirken begyndte. I slutningen af året var det udvendige af kirken færdig, mens der manglede en del indvendigt. Det blev færdigt således at den højtidelige indvielse kunne finde sted søndag den 20. august 1967. Biskop Kragh holdt indvielsestalen under gudstjenesten, og bagefter var der sammenkomst i Andkær Skole, hvor kirkens arkitekt Mogens Koch sagde, at den 12 kantede kirke har en geometrisymbolik og kunne sammenlignes med en høne med udbredte vinger, som »kyllingerne« kan søge ind under. Blandt de mange taler var både biskop Beyer og pastor Friis.

Værd at vente på

Brejning Kirke var den første, der blev bygget i Danmark med det formål at betjene såvel normalbefolkningen som psykisk udviklingshæmmede, men de

En af Mogens Kochs medarbejdere, arkitekt Arne Karlsen, var ansat ved Koch i den periode, hvor der var lange udsigter til realiseringen. En schalburtagte under krigen havde nær ødelagt tegningerne, men de blev kun svedne i hjørnerne. Det tog Karlsen som et symbol på projektets kranke skæbne, thi i hans fem år på tegnestuen havde de kun til opgave at fremskrive udgifterne til kirkens opførelse. Langt om længe kom kirkeprojektet dog ud af modløs heden, og der blev skabt en bygning, som Karlsen beskriver som »forbløfende lille«, i plan ikke meget større end en stor villa. Og alligevel er kirken monumental, den afgørende dominant

Præsteprocessionen med amtmænd Wamberg i spidsen på vej til Brejning Kirke den 20. september 1967.

i området. Den behersker bebyggelsen,
den behersker landskabet. *Brejning*
Kirke var værd at vente på. ■

Brejning Kirke på indvielsesdagen i 1967

Agnes Gad:

Dagbog 1864

Af Bodil Højlund

Danmark har været i krig i halvanden måned, men i Gauerslund har man endnu ikke mærket meget til den. Det er den 20. marts 1864 sidst på eftermiddagen. De tre unge kvinder i præstegården beslutter sig for at spadsere en tur ned til Børkop Mølle for at besøge veninden, møller Madsens datter Kirstine. De tre er præstedøtrene Sofie (31) og Agnes Gad (26) og husjomfruen Cathrine Hansen (24). De går og håber på at se eller høre et eller andet spændende, men halvvejen til møllen erklærer Sofie ærgerligt, at hun vil vende om. Der sker jo alligevel ikke noget. De to andre trækker hende leende med sig ned mod møllen, men pludselig standser jomfru Hansen op og udbryder: »*Hvad er det?*« Agnes ser op og opdager, at bakken ovenfor møllen er myldrende fuld af tyske soldater. Så er det bare om at smide træskoene og tage benene på nakken hjemad. Sofie, der er noget nærsynet, har ikke set noget, og vil hele tiden standse op for at se, hvad det er, der får de to andre til at galopere sådan af sted. Ved kirken stopper hun virkelig op og prøver at få et glimt af rytterne gennem sine lorgnetter. Jomfru Hansen er grædefærdig over forsinkelsen, men Agnes kan ikke lade være med at

ville Folk er saa optagne af Nødtjenest, og Helt, at de
 ikke kunne faa Lykkelighed til at tilbringe Natten,
 hvorfor de ofte maa rejse med det tørre Brød.
 At de være rigtig sultne, og Lærerne nu tomme,
 det er en Kierensregning! Ligeledes, at de i en gang
 ikke kan komme paa nogen rigtig Maad Lærere paa
 de skole, og de gaae de 63 for et Parcelkøbs, som
 Lærerne ingen spejler. Onsdag skule end paa,
 Forskottet, netop som Natten kom, end julekugler
 en Mellemst, som kan de gaae i en Helt fikt.
 Paa Søndag (Søndag) havde vi, med Tiden
 atter at kunne se de Lærere Forskjning.

Her i Byen hersker der i disse Dage stor Kierlighed
 og Anden i Anden af Helt, som de, som
 have seet deres Paa af Helt, i Fredericks, er meget
 forstærket paa Natten, der have endstaaet
 forstærket paa mangler. Vores Christen Nusk
 har nu seet kote, i paa i mange Dage. — Da den
 forstærket Pust paa at, at paa paa skule
 tage med til Fredericks, for at de er paa Lærere
 have endstaaet, som ulovlig skule blev endstaaet,
 ulovlig den, Helt: at paa paa endstaaet.

Sådan ser en side i originalen ud

le ad det komiske i situationen. Da de er nået til præstegårdens port vender de sig om og ser en eskadron husarer, som netop da bøjer om hjørnet ved kirken. Kvinderne løber hurtigt ind på gårdspladsen, som minuttet senere er fyldt med preussere.

Så blev krigen da også følelig i Gauerslund. Fra den dag var der skiftende indkvarteringer på gårdene i Gauerslund frem til midten af november 1864, hvor krigen endelig var slut.

Agnes Gads fortjeneste

Når vi i dag kan fremkalde et øjebliksbillede af preussernes ankomst til Gauerlund den 20. marts 1864 er det Agnes Gads fortjeneste. Hun skrev dagbog under hele krigen fra 1. februar til 16. november 1864, og derfor får vi et sjældent indblik i, hvordan krigen indvirke-

de på de husholdninger, der blev mere eller mindre belastede af de fjendtlige soldaters tilstedeværelse i køkkener, stuer, værelser og lader. Vi kan bruge Agnes Gads dagbog til at få et blik på krigen fra en husmor-synsvinkel. På en måde er det uretfærdigt overfor Agnes Gad og hendes dagbog at bruge den på den måde, for Agnes har i høj grad været fokuseret på krigens politiske og militære aspekter. I dagbogsnotaterne, der svarer til 150 tætskrevne A4-sider skal man lede længe efter de husmoderlige betragtninger, men da sådanne ikke fylder så meget i den øvrige, rigeholdige litteratur om krigen 1864, vil vi koncentrere os om dem her.

Agnes Juliette Gad

Hvem var Agnes Juliette Gad

Først en kort præsentation af dagbogs-skribenten. Agnes Juliette Gad blev født i Herslev præstegård i 1838. Som 17-årig kom hun med familien til Gauerslund, hvor hendes far, Jørgen Gad, var blevet kaldet til præst. Her boede hun til faderens død i 1879, hvorefter hun og hendes ligeledes ugifte søster Sofie flyttede til Bakkely (Kirkebakken 1). Her døde hun i 1884. Agnes var den yngste af 5 søskende, og efter hendes fødsel fik moderen et psykisk sammenbrud, som hun aldrig forvandt. Derfor flyttede faderens søster Christiane ind og fik rollen som husbestyrerinde og mor for børnene. Agnes var et kvikt hoved, men var fysisk svagelig. På grund af en skævhed i ryggen blev hun som 12-årig indlagt på Det ortopædiske Institut i København. Her tilbragte hun 2 svære år, det meste af tiden liggende i stræk. Det hjalp dog ikke. Nogen egentlig uddannelse fik hverken hun eller søsteren. Men dannede var de. To af brødrene blev præster. Kort sagt: en forudsigelig skæbne for dem alle i de tider.

Agnes og detaljer

Noget af det, der falder i øjnene, når man læser Agnes Gads dagbog, er hendes blik for uniformer. Hun nævner aldrig en soldat eller en flok officerer uden at skildre detaljerne i deres uniformering.

Her f. eks. en flok østrigere: »Deres Uniform var blaa Bukser med hvide Snorer nedad Benene, hvide Baistrøjer og dito Jakker med en saa ubetydelig

Snip bag, at de umulig kunne fortjene Navn af Kjole; paa de sidste karmoisinrøde Snorer paa Opslagene. Meget grimme, men rigelige lysegraa Knap-per« (s. 39) Agnes er heller ikke blind for et fordelagtigt ydre: »Af de Menige interesserede mig mest en høj smuk Karl med kulsort Haar og aldeles olivenfarvet Hud, som ikke havde været her i en halv Time, før han havde fortalt Folkene, at han ingen Østriger var, men Italiener.« (sst)

Fremmede kokke i køkkenet

Men der var andet at tage sig til end at smugkigge på fremmedartede og flotte mænd. I tiden fra den 20. marts til 16. november var der konstant indkvarteringer i Gauerslund såvel som i de øvrige landsbyer der omkring. Der blev rykket rundt på tropperne, så det var vekslende »gæster«, man skulle sørge for i nogle uger ad gangen. I Gauerslund var det fortrinsvis østrigere, der var indkvarteret. Typisk havde præstegården officererne med deres oppassere og en halv snes menige boende, mens de omkringliggende gårde havde op til 100 mand hver. Gårdene skulle levere madvarerne, dog mod betaling, men tilberedningen stod soldaterne selv for. Det var naturligvis en pestilens for husmødrene, at de skulle dele køkken med fremmede kokke, der tilberedte eksotisk mad. Agnes Gad klager noget over den flok, der okkuperede præstegården fra midten af juni. »Navnlig var det en uhyre Plage, at de førte Bager med dem, som foranstaltede storar-

tet Dampbageri ude i Køkkenet. Han bagede til hele Bataillonens Officerer Vienerbrød i vor lille Stegeovn. Denne gjordes gloende; derpaa sloges en Spand koldt Vand ind i den, og Brødet sattes hurtigt ind for at bages ved denne Damp. For at vedligeholde Heden maatte fyres mere og mere, medens Vandet sloges ind og strimevis løb hen ad Køkkengulvet.« (s. 94) Det gentog sig 3-4 gange om ugen, somme tider fra kl. 3 om morgenen til langt ud på dagen eller fra middagstid til hen på aftenen. Men ikke nok med det. Når bagningen begyndte strømmede det ind med soldater også fra de andre gårde. »De skulle Alle »besé« Brødet og »smage« det. Resultatet var, at de aad de første 3-4 Plader i en Haandevending, mens de sludrede og hujede. Vi kunne neppe skubbe os frem imellem dem. Det var ganske overordentligt ubehageligt!« (sst)

De danske soldater fik også mad

Selvom man fik betaling for de råvarer, der skulle leveres til de fremmede troppers underhold må det have været ubehageligt, at man på sin vis var med til at støtte fjenden. Anderledes meningsfuldt var det, da det var de danske soldater, man kunne hjælpe. I begyndelsen af krigen var der danske tropper, 2-3 kompagnier, placeret ved Vinding Hule, og det kom kvinderne i præstegården for øre, at de ikke havde mad nok. De sendte derfor et bud med et brev rundt til konerne på gårdene i Gauerslund, for at spørge, om de også vil bidrage med

Møller Madsens datter Kirstine var en nær ven af præstedøtrene.

grød, øl, pandekager og mellemadder til de danske soldater. Hvis de var parat til **det, skulle** brevet underskrives. Konerne var åbenbart med på ideen, for brevet returneredes forsynet med deres mænds underskrifter!

Men fra midten af marts var der kun de fjendtlige soldater at forholde sig til. Man oplevede dem jo så at sige i deres fritid og måtte ofte finde sig i, at de festede igenem. Den. 22. juli skriver Agnes, at de officerer, de for øjeblikket har boende, hver aften skal have te og en flaske rom, som de drikker i løbet af et par timer. »De nyde dette naturligvis ikke i tavs-
hed, men synge, springe og vælte Stole – indtil det behager dem Klokken 1 - 2 eller senere at gaa til sengs. Præstegården er rigtignok ikke vant til saa ly-
stige Nætter ellers!-«. (s. 119)

Helt galt var det ved at gå, da en gruppe på godt 30 officerer holdt fest på Hans Kvists gård (Kirketoften, Hørgyden 40). »- thi de havde fyret så gevaltig under Stegene deroppe, at den røde Lue slog højt op af Skorstenen. Men Østrigerne var flinke til at slukke og fik hastigt nogle af Teglene af. – Men den største Skade blev nok ogsaa Gudske-
lov kun, at nogle af de smukke, hvide

Jakker blevne svedne lidt«. (s. 134)

Lokalbefolkningen blev respekteret

Med tanke på nutidens brutale krige er det påfaldende, at civilbefolkningen blev behandlet så hensynsfuldt, som det er tilfældet i Gauerslund og omegn i 1864. Naturligvis var der omkostninger: man måtte finde sig i at få sin dagligdag forstyrret og overlade dele af hjemmet til fremmede, man måtte efterkomme deres ordrer og være til tjeneste når som helst. Men samtidig var det sådan, at i hvert fald de officerer, der var i præstegården, søgte at være til så lidt besvær som muligt. Agnes nævner, at de aldrig går ind i de private stuer og at de går indenfor, hvis familien vil være ude i haven.

Nogle sjove typer var der mellem de fremmede, f. eks. den bøhmiske møller, som gerne ville gå og lave lidt havearbejde. En dag fandt Agnes ham i folkestuen, hvor han sad og arbejdede på pigens sytøj. Mange af officererne forekom hende bare at være store drenge. De sad i kirsebærtræerne og forsynede sig. Selv de sure ribs var en lækkerbisken for dem.

Vellinggaard nationalt sindet

Det lader ikke til, at kvinderne har haft noget at frygte fra de fremmedes side. Deres tilnærmelser indskrænktes til et brev med hjerter og en lille billet stukket ind i et håndarbejde. Der var altså tale om i det store og hele en høflig besættelseshær. Men Agnes Gad og resten af beboerne i præstegården holdt sig dog

hele tiden for øje, at det var en fjende, de havde med at gøre, uanset hvor høflige og venlige de enkelte officerer var. Der var, ifølge Agnes, andre på omegnens større gårde, der har haft lidt svært ved at fastholde det synspunkt. F. eks. arrangerede man på Nebbegaard et bal for de østrigske officerer og egne damer, hvad Gad-søstrene dog afviste at deltage i. På Follerupgaard frateriseredes der også med fjenden, mens Vellinggaard fremhæves som et nationalt sindet hjem.

Bryllup i Præstegården

Familielivet måtte jo gå sin gang uanset besættelse og fjendtlig indkvartering. I en af de allersidste dage i krigen, den 10. november, holder broderen Frits bryllup i Gauerslund. Festen holdes i præstegården, hvor den plads familien råder over jo er stærkt indskrænket. Et par stuer er dog blevet ommøbleret og

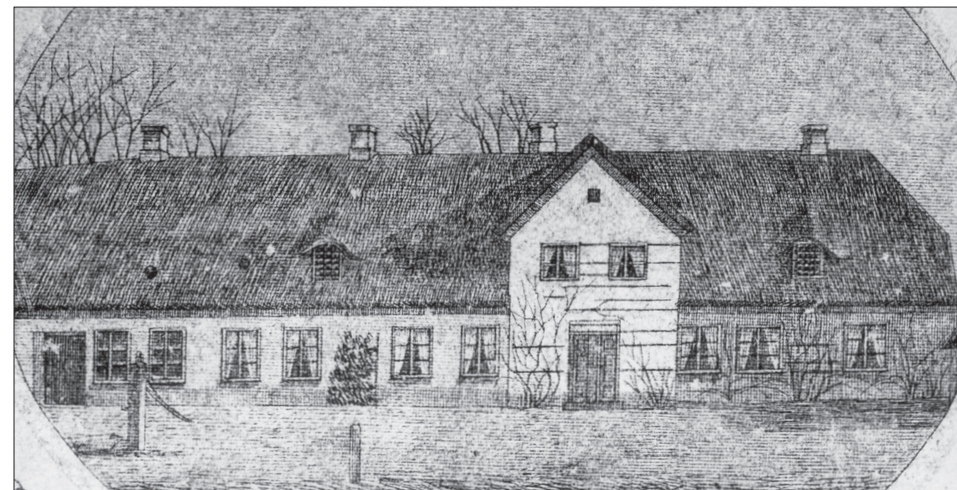
pyntet op og gæsterne forsamles om den gode mad. Ovenpå sidder de østrigske officerer og gør sig til gode med bryllupsmiddagen, som også er blevet serveret for dem. Agnes beretter: »Maden var god, Stemningen rar .. Mange Sange bleve sungne og en Masse Skaaler livligt udbragte. Da vi ledsagede vort kjære Fødelands Skaal med et rungende Hurra, lød et Ekko oppe fra Hauptmannens Gjæster. De mente vel, det var Brudeparrets Skaal.« (s. 152)

Krigen er slut

Den 16. november om morgenen drog de sidste fremmede tropper af sted. Krigen var slut.

Agnes skriver: »Det er forbi... her er stille, stille... aa, hvor dejligt stille!... « (s. 148)

Sidetallene refererer til den kopi af Agnes Gads Dagbog, som Børkop lokalhistoriske Arkiv udgav i 1983.

Gauerslund præstegård. Tegning fra ca. 1850

Årets gang i Gauerslund, Gårslev, Skærup og Smidstrup sogne

Dette er en oversigt over nogle af de begivenheder, der fandt sted i gl. Børkop Kommune fra november 2010 til november 2011. Kilde til oversigten er Vejle Amts Folkeblad.

November 2010

21. november

Julestemningen var i top ved det store julemarked på Børkop Vandmølle, hvor der ude og inde var fyldt godt op med boder, som solgte julepynt, julekranse og andet godt til højtiden.

Benny F. Nielsen

December 2010

1. december

En nedslidt ryg gjorde, at Karin Christensen ikke længere kunne klare Høll-

kiosken, som hun ellers havde fået sat i god gænge. Kiosken blev overtaget af Birthe Hansen fra Fredericia, der kom fra et fast job hos *Salt & Peber* i Erritsø. Fremover hedder stedet *Fru Hansens Madsted*, hvor man fortsat vil kunne få mormormad.

12. december

Nisserne var på spil i Børkop denne decembersøndag, hvor Handelsstandsforeningen og Gauerslund Løbeklub havde arrangeret nisseløb, hvor løberne skulle finde ord rundt om i byens butikker. Ordene skulle så sættes sammen til en linie i en kendt julesang. 60 nisser løb.

17. december

Lone Nuppenau åbnede en rideudstyrsbutik på Kirkegade i Gårslev. Så nu behøver hesteejere i området ikke at styre

Mette Mark

hestene mod Vejle eller Fredericia for at blive udstyret.

23. december

Denne dag lukkede en institution i Børkops butiksliv. I 45 år har Bjarne Hansen haft frisørsalon i Børkop. I 1966 åbnede han salon i de lokaler, hvor Brødhjørnet ligger i dag, men siden voksede virksomheden over i ejendommen Søndergade 22. Forretningen fik et stigende antal stamkunder, hvor ikke bare håret faldt, men ofte faldt der også

Michael Svenningsen

en bemærkning om dette og hint, men som Bjarne Hansen sagde til VAF inden han lukkede: »de ved, at det ikke kommer videre«.

Januar 2011

Angelina Ovino

25. januar

Børkops nye landbetjent er den 40 årige Kent Nielsen, som får kontor i et hjørne

af Børkop Bibliotek. Byens nye sherif har boet i Børkop i nogle år.

Marts 2011

26. marts

Imerco-lokalerne i Børkop havde stået tomme i lang tid, men denne lørdag rykkede Lampelageret ind efter at have haft butik på Industrivej siden 2006. Naboen, tøjbutikken *Kaa* håber, at lampebutikkens kunder også vil se på tøj, når de nu er kommet til den del af Søndergade.

Michael Svenningsen

27. marts

Det danske U 17 pigelandshold i håndbold gav Serbien en lektion af de store i Smidstruphallen, hvor sejren blev på 40 - 23. Smidstruphallen modtog megen ros for det fine arrangement fra Det europæiske Håndboldforbund.

31. marts

Det var et farvel til ejeren af købmandsbutikken i Høll, Per Thomassen, efter otte år. Samtidig sagde bestyrer Torben Jacobsen også farvel, men fortsatte dog i butikken sommeren over for at hjælpe den nye ejer Naghibullah Toofan på plads.

Michael Sverning

April 2011

16. april

Mette Mørk

134 deltog i årets halvmaraton i Gårslev, mens 109 nøjedes med 10 km ruten. Vinder af halvmaratonen blev hos mændene Halfdan Balslev i

tiden 1.13.42, mens Mia Daughjerg hos kvinderne brugte 1.34.08 til turen.

21. april

Denne skærtorsdag var der fernisering på Børkop Vandmølle med malerier af multikunstneren Troels Trier, der det meste af sit liv har været en ivrig kunstmaler og siden 1998 jævnligt haft udstillinger.

21. april

Ved gudstjenesten i Skærup Kirke indviedes et smukt kirkeskib. Det er en flot model af Vejle-skonnerten Martha udført af den 82-årige Niels Jørgen Nielsen, der har været graver ved kirken i mange år. Efter gudstjenesten var der kirkekafe, hvor søfartshistorikeren Thorkild Sandbeck fortalte om kirkeskibets historie.

Angelina Owino

Maj 2011

7. maj

Benny F. Nielsen

Centerleder Hanne Frandsen modtog årets autismepris for sit engagement, lyse sind og kæmpe arbejdsindsats. Prisen blev uddelt af prinsesse Marie til Hanne Frandsen, der står i spidsen for *Spurvetoften* i Brejning. Det er

et bosted for 34 voksne mennesker med autisme.

12. maj

Denne dag åbnede Fakta en ny butik på Hasselvang i Brejning. Dermed havde byen både en Dagli'Brugs (en stakket stund), en Spar og nu en Fakta.

Torben Glynn

29. maj

Ved rejsegildet af det nye Gauerlund Sognehus forventede man en indvielse den 6. marts. Det blev den 29. maj. Det var den tidligere provst for Gauerlund Sogn, Børge Munk Poulsen, der klippede det røde bånd som afslutningen på 15 års diskussion for og imod byggeriet af sognehuset. Indvielsen blev overværet af ca. 250 mennesker. Huset har kostet omkring 12 mio. kr.

Torben Glynn

Juni 2011

2. juni

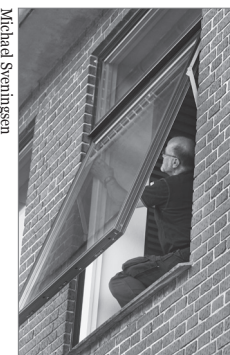
Årets mølledag på Børkop Vandmølle havde et endnu mere autentisk præg

end tidligere, da alle deltagerne havde fået korrekt tøj på. Og vanen tro var der gang i aktiviteterne med at bruge leen, danse til spillemandsmusik, male mel til boller for ikke at tale om gammeldags vask.

Mathilde Bech

13. juni

Michael Sverning

En 12-årig dreng faldt ud af et vindue på Smidstrup – Skærup Skole og seks meter ned i en kælderskakt. Drengen kom på Odense Universitetshospital med skader på benene og i hovedet. Ved skolens afslutning inden sommerferien var drengen med, og han havde det efter omstændighederne godt.

18. juni

Børkop Rocker ville gerne være Langelandsfestivalen i miniformat som en familievenlig festival med det gendannede 70'er band, Walkers, som hoved-

navn. De alle steds værende Fede Finn & Funny Boys var også med. Men regnen væltede ned over de 486 gæster, som var noget færre end de 1100, som trodsede regnen i 2010. Underskuddet truede festivalens eksistens, men alligevel vedtog arrangøren, Lions Klub, at fortsætte og endda udvide den til to dage, men så vil man også leje et stort telt for at blive uafhængig af vejrguderens luner.

44 skulpturer til Indre Mission. Grube fortæller gæsterne om de fem b'er: »Billedet bærer budskabet og bygger bro«. Og det er så ganske præcist udtrykt.

25. juni

Det var 30. gang, at der blev afholdt byfest i Tiufkær med stor opbakning fra hele byen. I det traditionelle optog deltog bl.a. den 25 årige pony Bubber.

Søren Bøge

27. juni

Besparelser i Vejle Kommune så ud til at medføre, at brandstationen i Børkop skulle have halveret sit arbejde, således at der kun blev en »Hurtig slukningsenhed« tilbage. Det ville også betyde en fyring af halvdelen af deltidsbrandmændene på stationen. En tanksprøjte med fire mand skulle ændres til en enhed med to mand. Det betyder en nedskæring på fra 13 til seks brandmænd. Borgmesteren mente, at det både var fagligt korrekt og forsvarligt at gøre således. Han skulle blive klogere. Beredskabskommissionen havde regnet ud, at

slukningskøretøjer fra Vejle ville kunne være fremme på max. ti minutter. Det tidsinterval bestred brandmændene i Børkop ud fra virkelighedens verden og deres erfaringer med udrykninger fra Vejle Brandstation til Børkop-området. Efterhånden tydede meget på, at et flertal i byrådet ikke ville være med til at nedlægge eller forringe brandslukningen i Børkop, Bredsten og Give. Det blev ikke bedre af, at beredskabschefen kom til at overdrive besparelsen i fremlæggelsen af sagen. Det var ikke 300.000 kr., men kun 190.000, man kunne spare ved at ændre beredskabet i Børkop. Da høringsfristen udløb i midten af august, var der indkommet 19 høringssvar, og det viste sig, at langt de fleste handlede om Børkop og var negative overfor besparelsen. Dertil kom, at Beredskabsstyrelsen var meget hård i sin dom over det kommunale forslag til en ny plan for brandvæsenets indsats. Man fandt, at det var en svækkelse af kommunens samlede beredskab. Det fik Beredskabskommissionen til at bevare brandstationerne i Børkop og Bredsten, hvilket nu også var borgmesterens holdning. Den beslutning vakte glæde i Børkop.

Juli 2011

6. juli

Forstanderen på Børkop Højskole, Kurt Kristensen, stopper til december, da han har fået nyt job i Indre Mission, hvor han skal være landssekretær for Østdanmark.

Torben Glym

10. juli

Brejning Havn fik musikalsk besøg af Visens Skib, som i 12 sæsoner har gæstet og glædet danske havne med de mange gode viser, som mere end 200 tilhørere i Brejning nød godt af. Skibets skipper var begejstret over forholdene i Brejning og lovede, at man kom igen næste år.

Mette Mørk

Mette Mørk

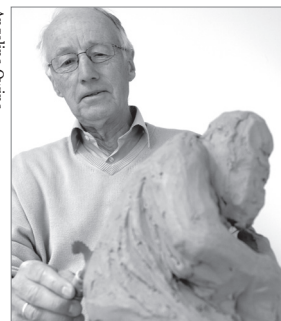
18. juli

Efter 108 år lukkede Dagli'Brugsen i Brejning. I 2008 havde Brugsen et rekordoverskud, men så genåbnede Spar

Mathilde Bech

21. juni

Angelina Owina

En gruppe pensionister fra Korning besøgte det nye Galleri Bibelland i det gamle missionshus i Brejning. Der har været

åbent siden marts, og i løbet af sommeren ankom gæst nr. 1000. En af udstillerne er Gert Grube, der har doneret

efter en ombygning, og kort efter åbnede Fakta i byen.

26. juli

Generalforsamlingen i Grundejerforeningen for Hvidbjerg, Høll og Mørkholt plejer at være ret underholdende, især fordi der altid er et par politikere med, som skal stå for skud for mangt og meget. Men i år gik der kuk i selve generalforsamlingen, da formanden traditionen tro ville lade nye bestyrelsesmedlemmer kære ved almindeligt bifald. Men ganske usædvanligt blev der bemærket fra salen, at man da normalt spørger, om der er andre kandidater. Det gav så megen diskussion, at der næsten ikke blev tid til at hudflette de to politikere, der sikkert har moret sig noget over farcen. Gad vide om man ikke havde en dirigent. Bestyrelsen konstituerede sig med Gitte Papuga som ny formand. Ganske fornuftigt vil

hun sørge for en forretningsorden til næste års generalforsamling. Derudover vil hun prisværdigt kæmpe for at bevare Gimlegrunden fri for sommerhuse.

Michael Svemingsen

August 2011

4. august

Torsdag aften var der ølsmagning i Smidstrup, hvor 96 byfestdeltagere

smagte på otte forskellige specialøl plus en hel del fadøl. Lørdag blev det fulgt op af en halffest, og søndag rundedes af med bl.a. ringridning, klovneshow og musik fra *Kansas City Stompers*.

Michael Svemingsen

Mette Mørk

14. august

400 mennesker var mødt op på Børkop Vandmølle for at høre det garvede jazzorkester *Kansas City Stompers*, som trods vanskeligheder med teknikken gav en fin koncert.

VAF

15. august

Den ellers nedlægningsstruede Andkær Skole har haft øget tilgang af elever, så der denne mandag begynder 104 nye elever.

15. august

Gårslev Byfest gik i gang med de velkendte aktiviteter som hjerteløb, hjemstavnsaften, banko m.m. Og lørdag den 20. blev Gårslevs Oplevelsesplads åbnet officielt med tale af lokalrådsformand Eigil Mikkelsen.

VAF

16. august

KlubVAF var på aftenvandring i Skærup Zoo med 36 deltagere. Efter rundvisningen kunne deltagerne grille deres medbragte mad. Det var et fornøjeligt

arrangement, hvor aberne blandede sig højlydt i rundvisningen. Skærup Zoo er bestemt værd at besøge, bl.a. fordi man har nogle unikke dyr som de asiatiske vildhunde. Det er en helt bevidst politik fra Karina og Jens Jørgen Schou at satse på det sjældne i dyreverdenen. I løbet af de første ti år er antallet af gæster steget pænt, og i 2010 var der 40.000 besøgende.

VAF

20. august

Kl. 6.30 denne sommermorgen kørte Kunstskabets folk ud med årets program. Påklædningen passede til tidspunktet, nemlig nattøj. Programmet byder bl.a. på Muzig Zag, hvor alle kan komme med et instrument og jamme sammen med andre.

28. august

Denne lørdag åbnede en ny og anderledes butik i Børkop. Den ligger på Søndergade 1 og hedder

Mathilde Bech

Shopperiet. Indehaveren er Ninette Selmer, og butikken er en rigtig gaveshop med smykker, lys, franske delikatesser og tilmed second hand tøj til børn og voksne. Alt i butikken er til salg undtagen disken.

September 2011

1. september

Museet Kellers Minde åbnede igen efter at den fine samling i et halvt års tid kun havde været åben for grupper. De tre frivillige, der havde drevet museet, kom på kant med Vejle Kommune, som havde store planer med museet. Der er nu åbent to dage om ugen, og det er leder af afdelingen Daghemshusene, Sidsel Sørensen, som nu står for *Kellers Minde*.

5. september

Kolding Volvoklub havde en stor udstilling i Smidstrup i anledning af klubbens 25 års jubilæum.

15. september

Formanden for Grundejerforeningen for Hvidbjerg, Høll og Mørkholt var utilfreds med, at Teknisk Udvalg sagde ja til at udstykke fire byggegrunde på Hvidbjergvej 98. Gitte Papuga mente, at det var at sælge ud af arvesølvet, da der ikke er for mange offentlige grønne områder på Hvidbjerg. Til gengæld var hun og udvalget enig i, at Gimlegrunden skulle holdes fri for bebyggelse. Om kommunens andre instanser så er enige

med Teknisk Udvalg, må tiden vise. Til gengæld er den store sommerhusudstyknings ved Lavbolsvej lagt noget død.

17. september

Årets kapsejlsud for Brejning Havn, Funder Cup, blev sejlet for 17. gang. Vinderen efter de seks sejladser blev Claus Høj Jensen, der er regerende Danmarks- og Verdensmester i H-både.

Mette Mørk

21. september

Årets Spotlight Festival åbner en udstilling under temaet 'Omvendt – Vendt om.', hvor 20 elever fra 8. klasse på Gauerslund Skole medvirkede.

Michael Svemingsen

21. september

Otte udviklingshæmmede fra Center for Beskyttet Beskæftigelse i Vejle har ma-

let to store, flotte billeder til Brejning Forsamlingshus.

Silas Bang

29. september

Denne dag kunne Vejle Amts Folkeblad meddele, at Børkops hæderkronede tøjbutik Burgdorf lukker i begyndelsen af 2012. Stig Burgdorf og fru Birgit åbnede forretning i 1988 på Søndergade. Seks år efter flyttede man til Nyboder, og i 2008 flyttedes til de nuværende lokaler. Kasper Madsen, der har været i forretningen siden 1997, vil gøre et forsøg på at føre butikken videre.

VAF

Oktober 2011

3. oktober

Kirkegårdspersonalet på Gauerslund

Kirkegård opdagede, at bronzetyve havde stjålet en 1,2 meter høj bronzestatue af en sørgende kvinde. Statuen havde stået på en gammel gravsten, og selv om der stod 'Fred' på gravstenen, mente tyvene åbenbart ikke, at det skulle gælde for statuen. Dermed kom Gauerslund Kirkegård med på listen over de mange lokaliteter, der efterhånden er blevet hjemsoget af bronzetyvene, som er meget aktive, fordi prisen på bronze er ret høj, nemlig 25 til 35 kroner pr. kg.

Silas Bang

5. oktober

Embedslægens besøg på plejecentret Smidstrupparken resulterede for andet år i træk i en hård kritik af centrets dokumentation af beboernes sundhedstilstand. Centrets leder var meget ked af kritikken, idet man havde arbejdet hårdt på at få rettet op på fejlene siden embedslægens foregående tilsyn. Der er nu lavet en ny handleplan, som gør, at Seniorudvalget har tillid til, at problemerne bliver løst

Tak til Vejle Amts Folkeblad for udlån af aktuelle billeder.

Layout/Produktion

Ulla Arlbjørn

Redaktion

Bodil Højlund (ansvarshavende)

Tage Bundgaard Christiansen

Vigand Rasmussen

Lis Brandt.

Fotos

Børkop lokalhistoriske Arkiv.

Torben Glyum

Benny F. Nielsen

Mette Mørk

Michael Svenningsen

Angelina Owina

Silas Bang

Mathilde Bech

Søren Bagge

Tryk

Børkop Bogtryk & Offset.

ISBN 978-87-986325-5-9